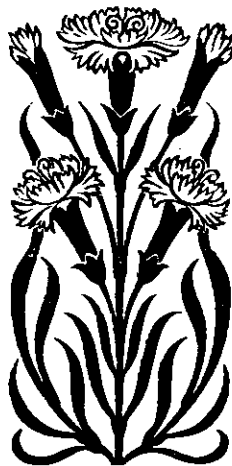

NGA MAHI A TE HUI O TE
HAHI MAORI O TE ATIRIKO-
NATANGA O TURANGA I TE
PIHOPATANGA O WAIAPU I TU
KI TOKOMARU I TE 4 O NGA
RA O MAEHE, I TE TAU, 1907.

TURANGA: NA TE WIREMU HAPATA I TA
KI TE PEREHI KI TE RAUKAHIKATEA, 1907.

NGA MINITA :

H. W. WILLIAMS : TUMŪA KI.

- Rev. Matenga Waaka* - Pariha o Turanga.
" Rutene Te Aihu - Pariha o Whangara.
" Nikora Tautau - Pariha o Tokomaru.
" Aperahama Tamihere. Pariha o Tuparoa.
" Mohi Turei* - - Pariha o Rangitukia.
" Hone Waitoa - - Pariha o Te Kawakawa
" Hakaraia Pahewa - Pariha o Te Kaha.
" Poihopi Kohere - - Pariha o Rangitukia.

NGA MANGI REIMANA.

- Paraone Turei - - - Pariha o Whangara.
Hori Tohungia - - - Pariha o Tokomaru.
Apirana Pahina - - - " "
Renata Tamapo - - - Pariha o Whareponga.
Tepene Wenerei - - - Pariha o Te Horo.
Hori Korohina - - - Pariha o Rangitukia.
Hirai Te Ngahue - - - Pariha o Te Kawakawa
Eru Monita - - - - Pariha o Te Kaha.

*Kihai enei i tae ki te Hui.

HE TUHITANGA

i nga mahi a te Minenga o te Hui o te Hahi Maori o te Atirikonatanga o Waiapu i tu ki Tokomaru, i te 4 o nga ra o Maehe i te tau 1907.

NO te 3 o nga ra o Maehe i mine ai nga tangata o te Hui me te tangata whenua ki te karakia ki te Whare-karakia o Meri; e 35 te hunga i tango i te Hapa a te Ariki: i puta hoki te kohikoni i te onaohatanga £3-0-0 mo te perehitanga i nga mahi a te Hui.

No te 9 o nga haora i te awatea o te 4 o nga ra i huihui ai nga tangata o te Hui; karangarangatia ana nga ingoa me te whakao ano enei:—

Minita: Rutene Te Aihu, Nikora Tautau, Apera-hama Tamihere, Hone Waitoa, Hakaraia Pahewa, Poinipi Kohere.

Mangai Reimana: Hori Tohungia, Apirana Pahina, Paraone Turei, Renata Tamepo, Hori Korohina, Hirai Te Ngahue, Eru Monita.

Katahi ka mea te tumuaki kua tu te Hui, ka timataia hoki e ia te mahi ki te inoi.

I te ngaronga o te Pihopa i waiho a Te Wiremu Hapata hei tumuaki mo te Hui; i korerotia hoki e ia te whai korero o te Pihopa ki te Hui.

TE WHAI-KORERO A TE PIHOPA.

E hoa ma, e nga Minita, e nga Mangai o te Iwi; Tena koutou.

HE powhiri tena i a koutou kua huihui mai nei kia tiro tiro tahi tatou ki te ahua o te tupu o te mahi a to tatou Ariki i roto i a tatou, me kore e kitea e tatou he tikanga e taea ai te pehi i nga mea e rere ke ana, te tautoko hoki i nga mea e rite ai te mahi a te tangata ki ta te Atua i pai ai.

Tena kua rongu koutou ki te Hinota Nui o to tatou nei Hahi i whakaminea ki Otakou i mua tata ake nei. Tetahi mea nui a taua

Hinota he whakaputa i te whakaaro ki te taha Maori o te Hahi, he mea kia tautokona nuitia e te taha Pakeha, kia uru tahi hoki te taha Pakeha me te taha Maori ki te whakahoki mai ki a Te Karaiti i nga iwi kua whakarere nei i te whakapono. Tetahi kupu i puta i taua Hinota, i kiia hoki kia whakapua-kina ki nga hoa Maori, koia tena :—

“Ka nui te whakawhetai a tenei Hinota i te mea ka kite nei i te tupu o te whakaaro i roto i nga tangata Maori o te Hahi kia riro ma ratou ano e hapai nga mahi a te Hahi i roto i a ratou, me te whai ano ratou, ko te Kingitanga o to tatou Ariki kia nui haere.”

Ma kona, ma te tiketike hoki o te tahua moni a o tatou hoa Pakeha mo tenei mahi, i tae nei ki te £3272 i te tau kua pahure nei, ka kitea ai te nui o to ratou whakaaro, o to ratou aroha ki te Hahi Maori. Otira e kore e tika kia waiho ki runga ki a ratou anake te pito taimaha; engari me puta ano te uaua o te Iwi Maori, i te mea kua whai taonga nei, ehara hoki i te rawakore. Tetahi ki a Te Hinota Nui, ko te oranga mo te Minita Maori kia whakarawakatia, kia kore ai ia e kumea ketia e te kimi kai hei oranga mona, mo nga tangata hoki o tona whare. E taea ano koki tenei me he mea e whai ngakau ana te tangata. Te mea i whai oranga ai nga Minita Pakeha, he hono tonu no te kohikohi i nga Ratapu katoa. Me whakapumau tena hei mahi ma te iwi Maori, kia rite ai ki ta Te Karaiti i whakarite ai; ko te kai-kauwhau i te Rongo pai, hei te Rongo-pai ano he oranga mona. He whakamahara hoki tena i a koutou ki te wero i Te Wiremu, Atirikona, e takoto tonu nei, kahore ano kia ea noa. He matenui tenei no te Hahi Maori, ina hoki he tohu no te mangere, no te ngakau-kore. I puta ai te kupu whakamoemiti a te Hinota Nui, he whakaoho i nga hoa Maori kia kakama tonu ki enei mahi. Otira kia tupato tatou kei hoha o tatou hoa Pakeha; kei ki, “He maumau kohikohi noa i te moni hei tautoko i te Hahi Maori, kahore nei hoki e kakama ngatahi.” E mohio ana ano ia tatou, ehara te nui o te moni kohikohi i te mea e kitea ai te ora o te whakapono, e taea nei hoki e te tangata whakapono-kore te kohikohi i te moni; otira he

tohu no te whakapono-kore te mangere ki te kohikohi moni mo nga mahi whaka-te-Atua.

Tenei ano etahi tohu o te mate o te whakapono e kitea ana i roto i a tatou :—

(1) Ko te kore tangata mo te whakau. He tokomaha nga tamariki e whakatupuria ake ana i roto i nga kura : te pakeketanga ake kahore rawa he hiahia kia whakaukia. Heoi ano te hunga kua whakaukia puta noa i tenei Pihopatanga i te tau kua mahue ake nei, e 74, he tane 28, he wahine e 46; tokoiwa nga tane no te kura i Te Aute; kotahi tekau ma toru nga wahine no te kura i Hukarere. Te take i penei ai, he kuware, kihai i ata whakaakona kia mohio ai ki te Wairua Tapu kua homai nei e te Atua hei whakakaha i te ngoikore o te tangata. Ehara i te mea no nga Minita anake tenei he, engari he whakaaro-kore tetahi no nga matua, kahore nei e whai hiahia ki nga tamariki kia ata whakaakona.

(2) Ko te whakaparahako ki te marena. Ko te marena, he mea whakarite na te Atua i te orokohanganga o te tangata. Kihai te tangata i waiho kia rite ki te kararehe, engari he mea tohutohu marire, ko te tane raua ko te wahine kia pumau tonu ki a raua; kua e wehea, a kia mate rawa ra ano tetahi o raua. He tokomaha nei te hunga kua oti te marena, kihai i taro kua takahi i to raua marena, piri ke atu he wahine ke, he tane ke. He mea kino rawa tenei ki ta te Atua titiro. Tetahi whakaparahako, ko te moepuku noa iho. Ma te marena anake hoki ka mohiotia ai te whakaaro o te tane raua ko te wahine kia pumau raua ki a raua, kia kua e rite ki te kararehe kahore nei e matau ki ta te Atua tohutohu i ki nei, "ko raua tokorua hei kikokiko kotahi."

(3) Ko te whai a te tangata i te hunga e kiiia nei he poropiti, he tohunga. Kia hua kau te tangata i taua ingoa ki a ia, whakapono tonu te tokomaha. Ahakoa kitea te teka o te kupu a te poropiti, e kore e mutu te whakapono o te tangata ki a ia. Tenei ano ia te kupu a Te Karaiti mo te poropiti teka, "Ma o ratou hua ka mohiotia ai ratou e koutou." Tena iana, titiro ki nga hua o enei

e kiiia nei he poropiti, he tohunga. E tupu ana ranei te whakapono ki a Te Karaiti me nga tikanga pai i runga i a ratou mahi? He whakaware noa te ki nei, "kahore e kumea ketia te tangata i runga i te whakapono ki a Te Karaiti." Kua kitea nei hoki, ko te hunga e whai ana i aua poropiti, ka tino mahue i a ratou te whakapono ki a Te Karaiti. Ko Te Kooti, ko te Whiti, ko Wereta, ko Hikapuhi, ko Te Rua, ko Tipibau, ko wai poropiti, ko wai poropiti, kotahi tonu te tu. Ko Te Karaiti e turakina ana kia tu ai he kai-whakara ke mo te tangata. Kua ki hoki a Te Karaiti, "Te tangata ehara nei i te hoa noku, he hoa-riri ia ki ahau. "Koia i kore ai e tika kia pa te tangata a Te Karaiti ki taua tu poropiti. Kia piri atu hoki tetahi ki a ia, kua uru ki ana mahi tutu, kua takahi i a Te Karaiti ki raro ki ona waewae. Mo tenei tu te kupu whakatupato a te Karaipiture, "Mo konei ra puta mai koutou i roto i a ratou; kaua hoki e pa atu ki te mea poke."

(4) Ko te mau kino a te tangata Maori ki nga mahi whakaahuareka. E kore enei e taca te tatau; he haka, he purei kaari, he kanikani, he aha, he aha. Ehara i te mea ko te takaro te he, engari ko te whakaputa ke i te takaro hei huarahi e peau ke ai te tangata ki te mahi he. Ina hoki he maha nga he e hua ana i te kanikani. Hei te po o te Hatarei ka huihui ki taua mahi, ka kanikani a ao noa te ra ka rokohanga e te hiamoe; mahue iho nga mahi o te Ratapu, te whakawhetai ki te Atua mo nga mea pai kua homai e ia; te whakapai ki a ia; te whakarongo ki tana kupu tapu; me te inoi ki nga mea e matea ana e te tinana, e te wairua. E kore e ngaro te mea he. Kia kitea he kino te hua o te rakau ka mohiotia taua rakau he kino; waihoki ko te mahi whakaahuareka, kia kitea he kino nga hua, ko te mea tena e tupato ai te tangata whakaaro.

Heoi, e hoa ma, kia tupato tatou. He maha nga maminga a te hoariri. Ki te hinga tetahi i te hara, me whaki taua hara ki te Atua ka murua ai e ia. Kaua hoki e wareware ki ta Te Karaiti i whakawhiwhi mai ai ki a tatou. Heoi ano te mea e kaha ai to roto tangata, ko te Wairua Tapu i ringi-

hia nuitia mai ra e Te Karaiti i muri iho i tona kakenga ki te Rangi. Kihai tenci i ho-mai hei taonga mo te tangata hara-kore, engari mo te tangata hara hei wkakakaha i te ngoi-kore o te tangata: marama tonu hoki ta Te Karaiti kupu, e riro tonu taua Wairua i te tangata e inoi ana.

NGA MOTINI.

1. Na Hakaraia Pahewa, minita, raua ko Nikora Tautau, minita:—

He whakapai tenei na tenei Hui ki te whaikorero a te Pihopa, a e mea ana matou kia perehitia tana whaikorero kia tuhituhia ki nga mahi a te Hui.

Whakaaetia ana.

2. I whakaritea a Aperahama Tamihere hei kai-tuhituhi i nga mahi a tenei Hui.

3. I whakaurua a Mikaera Pewhairangi, a Mokena Romio, a Herewini Huriwaka, a Wi Paraire, a Reweti Kohore kia whai wahi ki roto ki te hui.

4. Na Nikora Tautau, minita, me Apirana Pahina:—

Me whakahaere te inoi o te Karakia o te Rahoroi e hui ai te Hui o te Hahi Maori, ma nga minita me nga ngakau hihiko o te iwi me penei taua karakia me te po karakia roa.

Whakaaetia ana.

5. Na Nikora Tautau, minita, raua ko Apirana Pahina:—

Me takoto he Pire o nga moni ohaohatanga me nga moni rawaho o nga Pariha katoa ki roto ki nga Hui o te Hahi Maori kia perehitia tahitia aua Pire me nga mahi o te Hui.

Whakaaetia ana.

6. Na Nikora Tautau, minita, raua ko Hakaraia Pahewa, minita:—

Me whakaputa atu e te Upoko o tenei Hui te mihi a te Hui o te Hahi Maori, ki te matua o te Hahi Maori ki a te Atirikona Hamiora Wiremu e noho mai nei i roto i te mate. He inoi hoki ki te Atua kia whakamamakia tona mate.

Whakaaetia ana.

7. Na Hirai Ngahue raua ko Hone Waitoa, minita :—

Kia puta te whakawhetai a tenei Hui o te Hahi ki te Atua mo tana karangatanga i to tatou hoa i a Matiaha Pahewa ki tona okiokinga, kia puta hoki te tangi ki ona whanaunga me te inoi kia tau ta te Atua whakamarietanga ki a ratou.

Whakaaetia ana.

8. Na Hakaraia Pahewa, minita, raua ko Re.weti Kohere :—

Kia puta ano te whakaaro o nga Pariha katoa o tenei Pihopatanga mo nga tamariki kia whakaukia kei ahua mate nga mahi o nga Pariha, kia puta hoki te whakaaro a nga matua, a nga matua-atua hoki, ki te whakaako i a ratou tamariki ki te Katikihama ki te inoi ki te nohopuku.

Whakaaetia ana.

9. Na Eru Monita, raua ko Hone Waitoa, minita :—

He whakamihi tenei ki to taton hoa aroha ki a Wi Repa kua tangohia atu nei e te Ariki ki tona okiokinga, he tangi hoki ki ona whanaunga ki tona iwi.

Whakaaetia ana.

10. Na Nikora Tautau, minita, raua ko Hakaraia Pahewa, minita :—

Me whakarite e tenei Hui nga tangata i whakahuatia e te Motini 7, i te hui ki Waipiro i te tau 1906, me whakarite ano i te wa e timata ai te mahi a aua tangata, ma te pera e ea wawe ai te whakaaro i roto i te whai-kore-ro a te Pihopa.

Whakaaetia ana.

Ko nga tangata tenei i whakaritea :—

Wiremu Paora ..	mo Te Kaha
Hirai Ngahue ..	" Te Kawakawa
Hori Korohina ..	" Rangitukia
Ehau Pakatai ..	" Tuparoa
Paratene Ngata ..	" Te Horo
Renata Tamepo ..	" Whareponga
Mokena Romio ..	" Tokomaru
Paratene Turangi ..	" Whangara
Otene Pitau ..	" Turanga

A ko te mahi ma enei tangata me timata inaianei.

11. He patai na Hakaraia Pahewa :—

Mehemea kaore he Himene, he Rawiri, &c., e watea ana kaore he utu ki te moni mo

nga wahi pouri e whakarataia mai ana ki te Hahi?

Whakaaetia ana.

I utua e te Tumuaki:—

He mea pai kia whakaritea etahi Paipera, Rawiri, Himene hoki mo nga wahi e kore ai e taea te hoko e te tangata o reira. He mea pai hoki kia awhinatia te hunga pera e te hunga whai moni e ngakau nui nei ki te Hahi a te Karaiti kia nui haere.

Whakaaetia ana.

12. Na Nikora Tautau, minita raua ko Renata Tamepo:—

Me tautoko e te Hahi Te Pipiwharaua hei mara matanga mo nga mahi. Ki te kitea he he o te Pepa me tuku ki te Etita kia whakatikatikaia nga wahi e he ana.

Whakaaetia ana.

13. Na Tepene Wenerei raua ko Hone Waitoa, minita:—

Kia puta te kupu a tenei hui ki nga tangata e whakatu kanikani ana kia kaua e whakaturia era mahi i te po Hatarei, a ki te whakaturia i te po o te Hatarei kia kaua e huri ki tua o te 12 karaka o te po.

Whakaaetia ana.

14. Na Hori Korohina raua ko Nikora Tautau, minita:—

He motini tenei kia patai te Tumuaki ki te Atirikona me kore ia e whakaatu mai i nga moni i riro ia ia hei whakaea i tana Wero.

Whakaaetia ana.

15. Na Hori Korohina raua ko Hone Waitoa, minita:—

Kia tirotirohia nga itareti o nga moni o nga Pariha of Waiapu kahore nei he minita, kia hoatu aua itareti ma nga Minita tirotiro i aua Pariha, kia tatu ai o ratou waewae ki te mahi i aua Pariha.

Whakaaetia ana.

16. Na Hori Korohina raua ko Eru Monita:—

Kia puta te kupu a tenei Hui o te Hahi ki nga Pariha katoa mo te whakapai i nga whare karakia kia peitatia, kia tahia i ia wiki i ia wiki kia horoia i ia toru marama i ia toru marama a kia tahia nga tukutuku pungawerewere.

Whakaaetia ana.

17. Na Renata Tamepo raua ko Nikora Tautau, minita :—

He kupu na tenei Hui ki nga tangata o ia kainga o ia kianga kia hamenetia kia whakawakia te tangata e takahi ana i te tekiana 46 o te Ture Raihana o te tau 1902 ara mo te kawewai ki te kainga Maori.

Whakaaetia ana.

18. Na Reweti T. Kohere raua ko Nikora Tautau, minita :—

Kia puta te kupu a tenei hui ki nga Pariha katoa kia whakaritea kia whai-o-haohatanga nga karakia ata o nga Ratapu katoa.

Whakaaetia ana.

19. Na Reweti T. Kohere raua ko Mokena Romio :—

E whakaatu ana tenei hui i to ratou pouri mo te nui rawa o te whai o nga tai-tamariki i nga mahi ahua-reka, ara i te kanikani no te mea he mea tenei e heke ai te Whakapono a e rawa-kore ai ratou e kore ai e tohungia he moni mo nga wa kei te heke iho.

Whakaaetia ana.

20. Na Hirai Ngahue raua ko Nikora Tautau, minita :—

Kia puta he whakawhetai ki te Atua mo te morehu o o tatou kaumatua ara mo Mohi Turei ka wha nei ona tau i takoto ai i tona mate.

Whakaaetia ana.

21. Na Renata Tamepo raua ko A. Tamihere, minita.

Kia puta he whakawhetai ki te tangata-whenua mo te nui o te manaaki ki tenei Hui.

Whakaaetia ana.

22. Na Renata Tamepo raua ko Nikora Tautau, minita :—

Kia whakamutua te kanara ki roto i nga whare karakia.

Whakaaetia ana.

I whakamutua i konei e te Tumuaki ki te Manaaki.

I panutia, i whakapumautia,

4 Maehe, 1907.

HAPATA WIREMU, UPOKO.